

Nr 69.

Av herr **Birke**, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om uppdelning av Södertörns domsaga i två domsagor.

I andra huvudtiteln under punkt 19 *Häradsrätterna: Avlöningar* har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att besluta, att Södertörns domsaga skall senast den 1 januari 1951 uppdelas i två domsagor, den ena, benämnd Sotholms och Nacka domsaga, omfattande Sotholms härad samt Nacka stad och Saltsjöbadens köping, samt den andra, benämnd Svartlösa och Öknebo domsaga, omfattande Öknebo härad samt Huddinge, Botkyrka, Salems och Grödinge socknar.

Kungl. Maj:ts förslag ansluter sig till av 1943 års domarutredning i dess betänkande år 1946 (SOU 1946:57) gjorda uttalanden samt till en inom justitiedepartementet av särskilt tillkallad utredningsman verkställd utredning.

Såsom av departementschefens yttrande framgår hava såväl tingshusbyggnadsskyldige, häradsrätten i domsagan samt häradshövdingen avstyrkt förslaget om domsagans uppdelning. Svea hovrätt, som funnit tveksamt, huruvida domsagan för närvarande bör uppdelas, har slutligen stannat för att delning endast under viss angiven förutsättning bör äga rum.

I domarutredningens betänkande (s. 23) anföres:

»Såsom processkommissionen anfört kan en indelning i stora domsagoenheter, var och en med en betydande arbetsmängd, medföra en viss fördel därutinnan, att olika slag av arbetsuppgifter kunna lättare fördelas mellan befattningshavarna efter vars och ens skicklighet och erfarenhet. Arbetsuppgifter inom ett bestämt verksamhetsområde, t. ex. inskrivningsväsendet, kunna stadigvarande anförtros åt en och samma befattningshavare, vilken därigenom inom sitt speciella fack kan förvärva stor kunnighet och rutin. Vidare behöver en tillfällig anhopning av göromål eller ett tillfälligt förfall för någon befattningshavare icke medföra samma svårigheter, då ett större antal befattningshavare står till förfogande, som då personalen är relativt fåtalig.

Erfarenheten giver emellertid vid handen, att en uppdelning av arbetsuppgifterna med hänsyn till deras vikt och svårighetsgrad icke alltid kan på ett fullt tillfredsställande sätt genomföras. Vad angår rättegångsmålen är det — bortsett från bagatellmålen — icke alltid lätt att på förhand avgöra, om ett mål är mer eller mindre krävande. Det må vidare ej förbises, att ett ur juridisk synpunkt relativt enkelt mål kan äga stor betydelse för den part det gäller och att således en fördelning av målen efter kvalitativa grunder mellan olika ordförande i vissa fall kan för allmänheten

framstå som mindre tillfredsställande. Fördelningen av den dömande verksamheten mellan häradshövdingen å ena sidan samt tingsdomaren eller tingssekreteraren å andra tillgår också i allmänhet så, att var och en handlägger de mål och ärenden, som förekomma under vissa närmare angivna rättegångsdagar, därvid dock enligt domsagostadgan invecklade mål skola undantagas från tingssekreterarens handläggning. I de mest arbetstyngda domsagorna är för övrigt den dömande verksamheten av sådan omfattning, att även vid en genomförd uppdelning efter kvalitativa grunder mycket betydande domaruppgifter måste fullgöras av tingsdomaren eller tingssekreteraren. Beträffande de domsagor, där arbetsbördan har denna omfattning, kan man därför med en viss rätt tala om att häradshövdingämbetet dubbelrats. Det sagda innebär icke, att den organisationsform, enligt vilken vid häradshövdingens sida finnes tingsdomare eller tingssekreterare, i allmänhet skulle vara olämplig. Ur rättsskipningens synpunkt kan det likväl icke anses tillfredsställande, om viktiga rättsskipningsuppgifter i mycket stor utsträckning måste överlämnas till annan befattningshavare än häradshövdingen.»

Utredningsmannen yttrar: »Ehuru inga olägenheter för rättsvården av den nuvarande organisationen hittills försports och måhända heller icke behöva framdeles befaras, om blott tillräckligt antal kvalificerade medhjälpare åt häradshövdingen ställas till förfogande, synes med hänsyn till det anförda en tudelning av domsagan böra ske.»

Häradshövdingen anför: »Domsagan, som i folkmängdshänseende är rikets näst största och vars arbetsmängd är betydande, har en härav betingad särskild organisation. Denna har visat sig synnerligen ändamålsenlig. Med den nuvarande organisationen har på ett smidigt och rationellt sätt den rättssökande allmänhetens berättigade intressen kunnat tillgodöses, samtidigt som möjligheter skapats för beredande av en god och allsidig domarutbildning åt de unga juristerna.

1943 års domarutredning har åberopat ett uttalande av processkommissionen rörande vissa fördelar, som en indelning i stora domsagoenheter kan medföra. I vad kommissionen sålunda yttrat kan jag helt instämma.

Någon som helst olägenhet av att häradshövdingen ej ensam kan fullgöra de mest ansvarsfulla uppgifterna utan måste dela ansvaret för dessa med tingsdomaren och tingssekreteraren, främst den förstnämnde, har såvitt jag kunnat finna icke visat sig. Snarare har det varit en fördel för den åldrande häradshövdingen att i sitt arbete kunna rådgöra med de yngre kamraterna och få del av deras friska och för det nya inom lagstiftningen framväxande mera förståelsefulla synpunkter.

Att en organisationsform, enligt vilken vid häradshövdingens sida finns annan befattningshavare, i allmänhet skulle vara olämplig, har ej heller domarutredningen gjort gällande. Tingsdomarna utgöra ju ock en grupp högt kvalificerade domare, numera i hovrättsråds löneställning.»

Svea hovrätt yttrar: »Hovrätten kan också vitsorda, att denna domsaga med sitt nybyggda, specialinredda tingshus, som ännu är fullt tillräckligt, numera är synnerligen väl organiserad. Det skulle vara ytterst beklagligt, om denna förnämliga organisation skulle behöva vika för en sämre. Härtill kan ytterligare fogas, att Södertörns domsaga är ytterst väl ägnad att i odelat skick tjäna såsom exempel när det gäller att utröna vilka domsagotyper, som stå sig bäst vid tillämpningen av den nya rättegångsordningen.»

Såvitt jag kan finna hava icke förebragts tillräckliga bevis för att några fördelar skulle stå att vinna genom att, på sätt föreslagits, uppdelas Södertörns domsaga i två med i huvudsak självständig organisation för vardera av dem samt en för båda deldomsagorna gemensam fullt självständig inskrivningsavdelning. Däremot synes en sådan uppdelning komma att medföra avsevärda olägenheter. Härutinnan hänvisas till häradshövdingens yttrande.

Uppdelningen kommer ock att medföra ej obetydliga utgifter för såväl statsverket som tingshusbyggnadsskyldiga. Statsverkets merkostnader på grund av indelningsändringen hava av hovrätten uppskattats till cirka 63 600 kronor per år. Tingshusbyggnadsskyldiga hava fått vidkännas stora utgifter för det så sent som 1941—1942 uppförda tingshuset. Såvitt jag kan finna kommer en delning tämligen snart att framtvinga byggande av nytt tingshus. Tingshuset har ju uppförts för att fylla allenast en domsagas behov. I varje fall torde tanken på ett nytt tingshus komma att mycket snart bliva aktuell, därest uppdelningen skulle — i enlighet med departementschefens uttalande men i motsats mot hovrättens och häradshövdingens uppfattning — göras så fullständig som, oavsett den gemensamma inskrivningsavdelningen, är möjligt.

Under budgetåren 1946/47 och 1947/48 har en biträdande inskrivningsdomare varit förordnad i domsagan. I den av inskrivningsavdelningen nyttjade våningen har plats ej kunnat beredas nämnde befattningshavare utan har han fått sig anvisat rum å domaravdelningen. En sådan anordning torde icke stå tillbuds efter domsagens delning. Längre torde det för övrigt ej dröja, innan ytterligare utrymmen för inskrivningsavdelningen — vilken såsom ovan anförts av departementschefen föreslagits skola bibehållas odelad — måste anskaffas. Nämnas må, att antalet inskrivningsärenden, som vid domsagens inflyttning i tingshuset år 1942 utgjorde 9 492, under åren 1947 och 1948 uppgick till 18 088 resp. 15 071. Den nedgång som skett 1948 torde vara tillfällig och sammanhänga med bankernas restriktiva utlåningspolitik.

Genom en delning av ett fåtal särskilt stora domsagor skulle givetvis skapas möjlighet att åstadkomma en något lämpligare relation mellan antalet slutposter på domarbanan och storleken av den till denna knutna rekryteringspersonalen. Den förändring i nämnda relation, som dymedelst skulle åstadkommas, synes dock vara av föga betydelse.

I denna fråga får jag inskränka mig till att hänvisa till Sveriges advokat-

samfunds yttrande över domarutredningens betänkande, däri det heter: »Allra minst bör det ifrågakomma att vidtaga ur rättsskipningssynpunkt mindre önskvärda organisationsförändringar allenast av den anledningen att därigenom en bättre relation mellan antalet passagetjänster och antalet sluttjänster skulle åstadkommas.»

Personligen kan undertecknad, som är bosatt inom Södertörns domsaga, vitsorda, att den nuvarande organisationen fungerar fullt tillfredsställande.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får jag hemställa,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag att Södertörns domsaga skall senast den 1 januari 1951 uppdelas i två domsagor, den ena, benämnd Sotholms och Nacka domsaga, omfattande Sotholms härad samt Nacka stad och Saltsjöbadens köping, samt den andra, benämnd Svartlösa och Öknebo domsaga, omfattande Öknebo härad samt Huddinge, Botkyrka, Salems och Grödinge socknar.

Stockholm den 20 januari 1949.

E. Birke.